

# TRGOVSKI TOVARIŠ

LETO XXIX 1 9 3 2 ŠTEVILKA 5

D. POTOČNIK

## IZHOD IZ GOSPODARSKE KRIZE IN VALUTNA POLITIKA

Sedanja gospodarska kriza je zavzela v teku zadnjih let tak obseg, da so upravičeni resni glasovi o krizi, ki jo preživlja kapitalizem. Kajti v poteku krize se je pokazalo, da navadni kapitalistični avtomatski mehanizem ne vodi več v novo dobo konjunktturnega dviga in da je sploh deloma izostal. Zato iščejo gospodarski politiki novih potov in načinov pri reševanju aktualnih gospodarskih vprašanj.

Sedanja gospodarska kriza se je pričela približno v sredi leta 1929. Tedaj se je začel padec cen agrarnih proizvodov in sirovin, ki se je vedno bolj stopnjeval in po večjih in manjših dvigih cen še danes nismo prišli do stabilnosti, kaj šele do dviga, katerega smatrajo nekateri gospodarski politiki za najvažnejši pojav in pot k zopetnemu dvigu gospodarstva. Potem je prišla borzna katastrofa v Newyorku, kar je bil splošen signal, da se je kriza začela in da bo zajela ves svet. Od tedaj naprej tudi tečaji na borzah padajo in tudi danes še ni razvidno, na kateri bazi se bodo ustalili. Kriza je polagoma prešla na vsa polja in je leta 1931 še bolj prišla na dan, ko je bila cela vrsta držav prisiljena poseči po najradikalnejših sredstvih.

Najvažnejši dogodek pa je bil vsekakor odprava zlatega standarda v Angliji, temu vzgledu je sledila cela vrsta drugih držav. To dejstvo je dalo povod mnogim glasnikom, da so napovedali zaton kapitalizma, konec gospodstva zlata nad ljudmi in zahtevali, da se tudi v njihovih državah valuta prilagodi padcu angleškega funta, kar naj bo splošno zdravilo za vse težkoče. Toda valutna vprašanja so danes bolj komplicirana kot kdajkoli in je največja previdnost na mestu, posebno v onih državah kjer je inflacija že bila doma. Tu je psihološki efekt popolnoma drugačen kot v državi, kjer niso poznali inflacije. Poleg tega pa gospodarska struktura posameznih držav sama narekuje one ukrepe, ki so potrebni.

V sedanji gospodarski krizi marsikje še ni zanimanje za gospodarsko-politična vprašanja dovolj veliko. Vendar moramo v splošnem zabeležiti nekatere smotrene poskuse prebroditi sedanjo gospodarsko krizo. Pri tem pa igrajo momenti notranje, še bolj pa zunanje politike odločilno vlogo. Na prvem mestu moramo omeniti odložitev nemških reparacijskih plačil za leto dni in s tem odložitev plačevanja obresti in amortizacije vojnih dolgov za leto dni. Ta problem bo ostal še nadalje eden najvažnejših v svetovni gospodarski politiki. O tem problemu dnevno časopisje razpravlja dovolj, saj so to eminentno politični problemi, od njihove rešitve zavisi vsa nadaljnja usoda razvoja svetovnega gospodarstva.

### Avtarkija

Med smotrenimi poskusi omiljenja gospodarske krize moramo na prvo mesto postaviti stremljenje po gospodarski avtarkiji. To stremljenje



prevladuje danes po vsem svetu in kaže že svoje uspehe. Liberalistični princip svobodne trgovine ne spada več v današnje razmere. Njegova historična naloga je končana in za njim prihajajo na vrsto drugi. Že pred vojno so se kazali resni znaki, da je gospodarskega liberalizma že konec. Država je vsepovsod začela segati v gospodarsko življenje in urejati gospodarske odnose, pri čemer seveda ni mogla ščititi toliko interesov kapitala kot ravno delavstva. Še bolj kot pred vojno je etatizem zavladal v gospodarskem življenju za časa vojne, kar se pozna v vseh povojnih letih. Intervencija države je segala vedno globlje in urejati je začela tudi odnose, pri katerih se ni ravno najbolj izkazala. Seveda to še ni povod, da moremo smatrati vmešavanje države v gospodarske in socialne odnose za nepotrebno. Najvažnejši del liberalnih principov se je praktično izkazal v zunanjetrgovinski politiki nekaterih držav, ki so zgradile na njih svoje blagostanje. Mislimo tu predvsem na Anglijo. Sedaj pa svobodne trgovine ni več tudi v Angliji. Pri tem mimogrede omenjamo, da je Anglija že med vojno začela izgrajevati svoj zaščitno carinski sistem (kemična industrija itd.). V novi politiki gospodarske avtarkije je veliko protislovje. Kajti na eni strani se omejuje uvoz, na drugi strani pa vsepovsod forsirajo izvoz, ki mora nujno zadeti na največje zapreke. V svetovno političnem oziru ima novi sistem avtarkije tudi svoje senčnate strani, v posameznih narodnih gospodarstvih pa izpolnjuje svojo nalogo. Z njim je dana najboljša zaščita domači produkciji, ne da bi pri tem bil prizadet uvoz nujno potrebnih proizvodov, za katerih produkcijo še niso dani pogoji. Ob takih razmerah je naravno, da postaja volumen svetovne trgovine vedno manjši. Seveda s tem še ni rečeno, da bo svetovna trgovina popolnoma ponehala, ker je jasno, da bodo zemljepisne, posebno pa klimatske razmere vedno diferencirale produkcijo in s tem pogojevale tudi izmenjavo dobrin. Da je avtarkija gospodarstvu posameznih držav potrebna je razumljivo in zato je dobila toliko pristašev v vseh državah. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da so ravno avtarkistične tendence v nemali meri vzrok stremljenjem za povečanje gospodarskih območij in ustvarjanje večjih ter bolj življenja zmožnih gospodarskih enot.

Tudi naša država je na poti k avtarkistični politiki, odnosno vsaj k zaščiti domače produkcije. Vendar ta preokret ni tako starega datuma. Šele zadnje devizne težkoče bodo mogoče doprinesle k aktivnejši politiki v tej smeri. Seveda se ne sme nadaljevati sedanja politika, ko se omejuje sploh ves uvoz, tako da nastajajo za nekatere industrije težkoče nabaviti si potrebne sirovine, kar zopet povzroča odpuste delavstva. Po vesteh iz Beograda se namerava dajanje deviz v bodoče organizirati tako, da se bodo vse devize dobile za uvoz sirovin in polfabrikatov, glede fabrikatov pa bo dodeljevanje deljeno za one proizvode, ki jih sami doma dovolj produciramo, in za one, ki jih ne produciramo doma, odnosno ne v zadostni meri.

Tako bomo s smotreno devizno politiko lahko uredili uvoz, dočim si druge države pomagajo s kontingenti, uvoznimi prepovedmi, monopoli itd. Sicer pa upamo, da še ni konec te dobe in se bomo lahko še veliko naučili od drugih držav, kako se da na najlepši način brez izigravanja trgovinskih in drugih pogodb omejevati uvoz. Za nas je to še posebno važno, ker gre tudi za našo devizno bilanco, ki bi morala že preje biti merodajna za našo trgovinsko politiko. Žal smo se začeli za to brigati



še se sedaj, ko je že nekoliko pozno in ko so povsod drugod ravnatoko dezolatne razmere.

### Deflacija

Že par let sem lahko pravimo, da je na svetu bila do zadnjega skoro povsod denarna politika deflacionistična. Ta politika je v najožji zvezi z vzdrževanjem stabilnosti nacionalnega denarja in jo je vodila predvsem Banque de France. Do najpopolnejšega izraza pa je prišla ta politika v Nemčiji. Nemška gospodarska politika je deflacijsko politiko izvedla do podrobnosti. Padcu cen so se morale prilagoditi tudi druge panoge gospodarske delavnosti. Padle so v določenem razmerju plače, znižale so se najemnine, znižala se je v istem razmerju obrestna mera, znižali so se sploh življenjski stroški, kar vse je povzročilo ponovno konkurenčno sposobnost nemške industrije na svetovnih trgih. Pomisliti je treba, da je brezposelnost med evropskimi državami največja v Nemčiji (nad 6 milj.) in da so stroški za podpiranje teh ljudi in njih svojcev velikanski, radi česar trpi vse ostalo gospodarstvo, ki mora prenašati velike davčne in socialne dajatve. Poleg tega je Nemčija še tipična država agrarne zaščite, ki drži cene nekaterih poljedelskih proizvodov daleč nad svetovnimi cenami, kar vse plačuje predvsem nemški industrijski delavec. Vendar moramo reči, da ima nemška gospodarska politika veliko zase in kaže velike uspehe. Država dekretira zniževanje cen, stroškov, obresti itd. Nemški etatizem je še nadalje razviden iz velikega sodelovanja nemške države pri sanaciji nemških velebank.

Pri vsej tej politiki je ena najvažnejših predpostavk, da se morajo vpoštevati osnovni gospodarski zakoni. Zato ta politika ne najde dovolj posnemovalcev, ker zahteva temeljitega poznanja gospodarstva, je pa za Nemčijo edino mogoča. Drug važen predpogoj je tudi, da je dana psihološka podlaga za tolike žrtve.

Deflacijska politika ima to slabo stran, da ji pravzaprav ni videti konca, kajti deflacijski proces ni zaključen v gotovi dobi, ampak je nujno dana zanj podlaga v naslednjem padcu cen in potrebni prilagoditvi nanj. Ali bo morala Nemčija zopet poseči po tako radikalnih ukrepih za ponovno znižanje cen, če bo svetovna kriza še bolj znižala cene na svetovnih trgih? Zaenkrat še ni videti konca dezolatnim razmeram na svetovnih blagovnih trgih, čeprav so bili zabeleženi že parkrat nekateri znaki oživljenja.

### Redeflacija

Tipična deflacijska država je bila tudi Unija, toda proti koncu tekočega leta je kriza zajela ameriško gospodarstvo v dotlej neznanem obsegu in gospodarski krogi so zahtevali prelom z dosedanjo kreditno politiko. V oktobru se je začel velik odtok zlata, predvsem v Francijo, ki je imela in ima še danes stotine milijonov dolarjev naložb v USA. Po padcu angleškega funta se je začel beg kapitala tudi iz Unije in tako so bili Američani prisiljeni skleniti s Francozi dogovore denarnopolitičnega značaja, med katerimi je bila glavna pogodbena točka obdržanje zlatega standarda in deflacijske politike. Amerika nikakor ne namerava opustiti zlatega standarda in so torej bojzani glede padca dolarja v veliki meri neupravičene. Nasprotno pa hoče omiliti slabe posledice deflacije s previdno nasprotno politiko, ki nosi naziv redeflacija. Redeflacija pomeni razširjenje kreditnega obsega v nasprotju z deflacijo, ki krči kreditni volumen. Redeflacija pa še ne pomeni inflacije, ker je inflacija preko-



merno razširjenje kreditne ekspanzije. Najnovejši ameriški ukrepi ne nosijo inflacijskih znakov.

Kreditna ekspanzija je imela svojega predhodnika v ustanovitvi National Credit Corporation oktobra lani. Ta organizacija je bila ustanovljena od bank na iniciativo predsednika Hooverja ter je imela nominalno glavnico 1.200 dolarjev, smela pa je izdati obligacij do 1 milijarde dolarjev; zaenkrat je zbrala 150 milij. dolarjev, katere je posodila raznim bankam, od katerih so pa nekatere vseeno še propadle. Zato je bila ustanovljena Reconstruction Finance Corporation. Dočim je bila naloga NCC likvidirati bančna aktiva, ki so postala nelikvidna, je naloga RFC pravo kreditno razširjenje. Glavnico 500 milijonov dolarjev je dala na razpolago ameriška zvezna vlada. Skupno so predvidena za RFC sredstva v višini 2 milijard dolarjev, od katerih je četrtnina namenjena izvozni trgovini. Doslej je RFC dala skoro četrt milijarde dolarjev posojil (15. aprila 1932). Na ta način mislijo v Ameriki povečati kreditni volumen in dati novega vzgona gospodarstvu. Poleg tega so bili izpremenjeni še zakoni o rezervnih bankah (emisijskih bankah) posameznih držav. Možnosti rediskonta pri rezervnih bankah so se povečale, ker pravijo, da se bo Ameriki lahko omejiti na manjše zlato kritje, kot je bilo doslej. Faktično zlato kritje je znašalo doslej 67<sup>0</sup>/<sub>100</sub>, dočim je znašal zakonski minimum 40<sup>0</sup>/<sub>100</sub>. Izdani papirji ameriških emisijskih bank morajo biti kriti ali z zlatom ali s trgovskimi papirji. Če se poveča količina trgovskih papirjev, bo naravno odstotek zlatega kritja padel, kar pa še daleč ni nevarno. Važna novost je tudi ta, da bodo ameriške emisijske banke dajale tudi lombardna posojila, dočim so se doslej omejevale na diskont menic.<sup>1</sup>

### Inflacija in deflacija

#### Nekaj o pojmih

V prejšnjih odstavkih smo že mnogo govorili o inflaciji, deflaciji in redeflaciji. Zato je prav, če podamo še par načelnih opazk o teh vprašanjih, ki pa nimajo pretenzije popolnoma izčrpati ta problem.

Vrednost denarja se meri po višini cen, ki so pa na drugi strani zopet odvisne od denarja v najširšem smislu. To pomeni, da so kakor sploh v vsem gospodarstvu odnosi funkcionalni. Gospodarskih problemov ne smemo proučevati s statističnega stališča, pač pa le z dinamičnega. Zato tudi najbolj znana teorija o denarju, kvantitetna, v svoji primitivni obliki ne more zadovoljevati, zlasti ne, ker vpoštevava predvsem plačilna sredstva v gotovini, ki pa danes niso več merodajna, čeprav jim gotovo važnosti pri presojanju ne moremo odrekat.

Inflacija ni le znatneje povečanje obtoka plačilnih sredstev v primeri s količinami blaga in deflacija baš nasprotno. Pomisliti je namreč treba, da se istočasno spreminjajo tudi količine blaga, ker prihaja nova produkcija, konzum pa odjema svoje potrebne količine. Le če se vodi račun o stalnem gibanju gospodarstva, se dajo dobiti odnošaji, ki določajo višino cen, pri katerih pa seveda ne mislimo samo cen v veletrgovini in v detajlu, ampak sploh vse cene v najširšem smislu besede. Inflacija se nanaša lahko samo na donos gospodarstva, ali samo na plačilna sredstva. V slučaju enakega dviganja obeh pa je seveda treba paziti tudi še na

<sup>1</sup> RFC je doslej podelila kreditov okoli 240 milj. dolarjev, namerava pa svoje poslovanje razširiti na stavbeno delavnost in jo pospeševati. Njeni uspehi glede sanacije bank so vidni v velikem zmanjšanju števila polomov.

druge faktorje, ki so važni, tako na primer na hitrost obtoka plačilnih sredstev itd. Najbolje je ves problem razviden iz naslednjega, pri čemer se poslužujemo Keynesa, ki navaja tole Fischerjevo enačbo: nivo cen trgovanih predmetov na podlagi tehtane važnosti posameznih predmetov, pomnožen s trgovskim volumnom (skupno število trgovanih enot) je enak: Volumnu obtoka gotovine pomnoženemu s hitrostjo obtoka. Če zaznamujemo prvo količino: nivo cen trgovanih predmetov z  $x$ , drugo: trgovski volumen z  $y$ , tretjo: volumen obtoka z  $a$  in hitrost obtoka z  $b$ , dobimo tole enačbo:  $x \cdot y = a \cdot b$ .

Inflacija, odnosno njeno nasprotje deflacija, pa se lahko nanaša na različne panoge v gospodarstvu. Keynes loči inflacijo dohodkov od inflacije dobička, inflacijo blaga od inflacije kapitala. Nimajo vse te inflacije enakih posledic, t. j. dviga cen. Dokaz temu je gospodarska zgodovina.

V onih državah, ki imajo že izkušnje z inflacijo, je težko uvajati gospodarske ukrepe, ki količkaj diše po inflaciji. Inflacijska izurjenost in nezaupanje, podkrepjeno s političnimi momenti, prekmalu povzročee paniko. Zato se Nemci čudijo, kako so mogli Angleži tako lahko prenesti dogodke preteklega leta. Te dni se je govorilo tudi o odpravi zlate valute, odnosno znižanju vrednosti nekaterih podonavskih valut, kar pa je netočno, ker kaj takega ne bo pripustila Francija, ki je najbolj sodelovala pri vzdrževanju zlate valute v nekaterih državah.

#### Vprašanje zlata

Ker je v preteklem letu cela vrsta držav opustila svoj zlati standard, se je začelo razpravljanje o odpravi zlata kot mednarodnega vrednostnega merila. Brez dvoma imajo zagovorniki te teze v marsičem prav. Gotovo je, da danes predpisi o zlatem kritju nimajo one vrednosti kot so jo imeli tedaj, ko je poleg bankovcev obtok denarja bil sestavljen tudi iz zlata. Faktično je poleg tega danes zamenljivost zlata za papir tudi v državah z zlato valuto kaj malopomembna za maso. Notne banke večinoma zamenjujejo zlato šele za gotove količine bankovcev, v naši državi n. pr. za 250.000 Din itd. Danes pa zlata ni več v notranjem prometu, tako da prihaja zlati zaklad v poštev za druge namene in sicer za izravnavo saldov v mednarodni plačilni bilanci. Tu seveda določbe o kritju obtoka bankovcev nimajo pomena, ker vendar odstotek kritja bankovcev, ki prihajajo predvsem v poštev za notranji promet, ne more biti merodajen za mednarodni plačilni promet.

Se bolj razumljiv pa nam postaja kompleks vseh vprašanj, če si predočimo, kaj je danes bankovec in kaj je bil pred vojno. Pred vojno je bil papirnati denar bolj namenjen poslovnemu svetu, dočim je konzumno gospodarstvo imelo drobiž, med katerega moramo šteti tudi manjši srebrni denar. Vsa plačila v konzumu so se posluževala kovanega drobiža in zlata. Tako majhnih bankovcev ni niti bilo, kot so faktično danes 10 dinarski bankovci. Papirnati denar je služil predvsem za poslovni svet. Sedaj pa je na eni strani prodrli bankovec v vsakdanje konzumno življenje, da se tako izrazimo, ker je srebrni in zlati denar v večini držav prišel iz prometa, posebno pa zlati. Plačilno sredstvo poslovnega življenja pa je postal ček. Poslovni svet ne drži sedaj več toliko gotovine (izjemo tvorijo zadnji časi zaradi izrednih razmer), pač pa ima vloge v denarnih zavodih, katerih se poslužuje za svoja plačila. Vloge v denarnih zavodih so postale blagajniška imovina poslovnega sveta.

(Konec prihodnjič)



## SVETLOBA KOT REKLAMA

Danes skrbi vsak trgovec in vsako podjetje za reklamo, ker se zaveda, da brez nje ne izhaja. Reklama je raznolična: Dobra postrežba in solidno blago je dobro priporočilo in ž njimi si ohrani trgovec svoje odjemalce. Toda to ne zadostuje. Dober trgovec mora skrbeti za to, da si pridobi tudi nove odjemalce, katere bo ohranil s svojo kulantno postrežbo. To doseže edino s primerno reklamo. Trgovec razstavlja blago po izložbah z namenom, da imajo mimoidoči priliko ogledati si blago, ki ga jim nudi. Izložba je takoreč zunanja slika notranjosti trgovine in naravno je, da mora biti privlačna, ker po izložbi sklepajo ljudje na trgovino. Dobra izložba privabi vedno veliko število kupecev.

Če hočemo, da bo naša izložba privlačna, če hočemo, da naj odgovarja svojemu namenu, moramo skrbeti za okusno dekoracijo in poleg tega tudi za dobro razsvetljavo. Dognano je namreč, da si ogledujejo ljudje izložbe največ zvečer po službi, ko je navadno že tema. In vendar moramo reči, da je večina vseh izložb pomanjkljivo razsvetljena. Po statistiki je bilo leta 1925 v Berlinu pravilno razsvetljenih komaj 10% vseh izložb. Še danes smo v tem oziru v Ljubljani gotovo na slabšem: Večina vseh izložb je nepravilno oziroma nezadostno razsvetljena.

Da lahko presojava, katera razsvetljava je primerna za izložbe, si moramo biti pač predvsem na jasnem, katere zahteve stavimo na dobro razsvetljavo v splošnem.

Zahtevamo predvsem, da je razsvetljava zadostno močna. Jakost razsvetljave oziroma razsvetljenosti merimo v luksih (Lx). Pravimo, da imamo na tem mestu na primer 20 luksov. Razume se, da imamo tudi aparat, s pomočjo katerega lahko merimo lukse. Glede jakosti razsvetljave smo danes že precej razvajeni. Če hočemo imeti dobro razsvetljavo, potem zahtevamo za splošno razsvetljavo na primer v pisarnah vsaj 50 luksov, v trgovinah 80 luksov in na pisalni mizi 100 luksov.

Zahteva, da naj bo razsvetljava močna, ni neutemeljena in moti se tisti, ki misli, da je dobra in močna razsvetljava luksuz, ki povzroča le nepotreben izdatek denarja ter ne prinaša nobenih koristi. Dokazano je namreč, da je delazmožnost človeka pri dobri razsvetljavi daleko večja, posebno pri delu, katero zahteva razpoznavanje predmetov. Če razsvetljava ni zadostna, se oko hitro utruji in hitrost dela pojema.

Zahtevamo nadalje, da je razsvetljava enakomerna. Pod svetilko je jakost razsvetljave sigurno največja in ona pojema na vse strani. Popolno enakomernost pač težko dosežemo, vendar naj bo pri dobri razsvetljavi čim večja in naj nikar ne preseže razmerja 1 : 4. Če hočemo doseči večjo enakomernost razsvetljave, potem moramo predvideti več svetlobnih teles in jih moramo po možnosti visoko namestiti. Svetel strop in svetle stene lahko izboljšajo v izdatni meri enakomernost razsvetljave.

Nadalje zahtevamo, da razsvetljava ni blesteča. Tu se prav veliko greši. Dostikrat vidimo močne žarnice tako obešene, da svetijo ljudem direktno v obraz. Ne glede na to, da taka žarnica oko žali, je ona tudi skrajno neekonomična. Oko namreč takoj reagira na svetle žarke in očesna zenica se po potrebi zapira oziroma razširja. Saj je znano,

da je zenica večja, če zremo v temen predmet, kakor če gledamo v svetel: zenica se prilagodi svetlobi. Jasno je pa tudi, da prepušča zožena zenica manj svetlobnih žarkov — podobno kot zaslonka fotografskega aparata — in da se nam radi tega prikazuje določen predmet temnejšim, ako je razsvetljen od blestečega se vira svetlobe. Drugače rečeno velja, da



Slika 1

izhajamo s slabšo razsvetljavo, če poskrbimo za to, da ni blesteča (Slika 1). Vsakdo je gotovo že opazil, da se branijo ljudje instinktivno blestečih se svetilk in da v danem slučaju zasenčijo oko, kakor nam to prikazuje slika 2.



Slika 2

Obdati moramo tedaj naše žarnice z armaturami, ki skrbijo za to, da zmanjšujejo intenziteto svetlobnega vira, oziroma tudi, da usmerijo svetlobni tok po naši želji. Na vsak način se moramo izogniti žarnicam v kotu izpod  $30^{\circ}$  nad horizontalo. Višje nameščene gole žarnice so pač dopustne, ker ne motijo več očesa.

Od načina razsvetljave odvisi tudi značaj senc, ki so pa tudi potrebne. Razsvetljava brez senc bi bila nemogoča in nenaravna. Primerne sence samo izboljšajo plastiko predmetov. Pri takozvani direktni razsvetljavi je usmerjen ves svetlobni tok v eno smer, recimo navzdol, in sence so radi tega ostre in temne.

Strop in stene niso direktno razsvetljene in radi tega napravijo na ta način razsvetljeni prostori prav neugoden vtis. Vsled tega se uporablja direktna razsvetljava predvsem v tovarnah, delavnicah itd.

Največ uporabljamo danes takozvano polindirektno razsvetljavo. Del svetlobnega toka se usmeri navzdol, drugi del navzgor na strop, kjer se difuzno razprši in na vse strani odbije. Sence so radi



tega bolj svetle in manj izrazite te je enakomernost razsvetljave daleko večja, posebno če namestimo več svetlobnih teles. Polindirektno razsvetljavo uporabljamo največ v notranjih prostorih, v pisarnah, trgovinah itd. Potrebno pa je, da so strop in stene svetle, ker bi sicer absorbirali preveč svetlobe. Razume se, da se nahajajo v prometu tudi svetilke, ki predstavljajo prehodno tipu med svetilkami za direktno in polindirektno razsvetljavo.

Čisto indirektna razsvetljava se uporablja relativno malo, čeprav daje najprijetnejšo razsvetljavo. Indirektno je razsvetljen v Ljubljani Kino Matica in vsi vemo, kako je lepo razsvetljen. Pri indirektni razsvetljavi usmerimo ves svetlobni tok navzgor na strop in stene, katerih svetle ploske odbijejo svetlobo difuzno navzdol. Izrazitih senc ni in enakomernost razsvetljave je največja.

Trgovec mora predvideti seveda tudi primerno razsvetljavo v prodajalni. Navadno bo splošna in zadostno močna razsvetljava na mestu, katero dobimo, s pomočjo armatur za polindirektno razsvetljavo na primer svetilk v obliki krogle itd. (Slika 3). Včasih bo treba predvideti še



Slika 3

posebne svetilke, ki naj na gotovem mestu ojačijo razsvetljavo. Na vsak način je pa priporočljivo, da prepustimo projektiranje razsvetljave strokovnjaku, ki bo izbral za dotični prostor najprimernejše svetilke, določil njih število in dal navodila glede jakosti potrebnih žarnic.

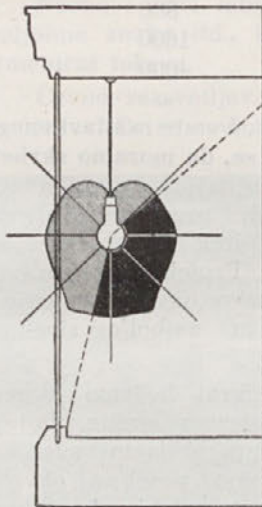
Včasih je potrebno, da imamo razsvetljavo, pri kateri lahko pravilno razpoznavamo barve. Potem uporabljamo takozvane svetilke za umetno dnevno razsvetljavo: svetilo ali pa sama žarnica je napravljena iz posebnega plavega stekla, katera absorbira del rdečih žarkov, ki se nahaja v svetlobi naših žarnic. Interesantno pa je, da moramo predvideti pri umetni dnevni razsvetljavi razmeroma močnejše žarnice kot sicer in to radi tega, ker je naše oko pač navajeno na navadno dnevno razsvetljavo,



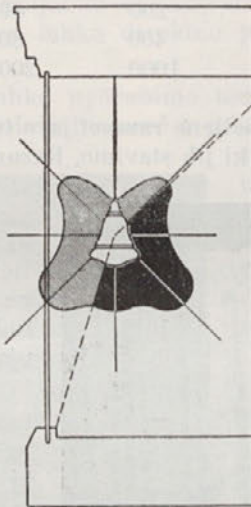
pri kateri imamo veliko večjo jakost kot pri umetni luči. Pri navadni umetni razsvetljavi pač prevaramo naše oko, katero je zadovoljno z manjšo jakostjo razsvetljave.

Sedaj, ko poznamo splošna načela pravilne razsvetljave, lahko pogledamo, kako moramo izložbo primerno razsvetliti. Predvsem moramo zopet zahtevati, da je izložba razsvetljena zadosti močno, da razsvetljava ne slepi in da ne dobimo neprikladnih senc.

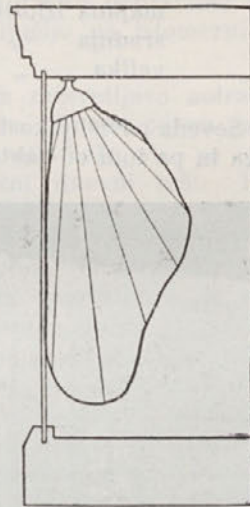
Najenostavnejša bi bila izložba razsvetljena s pomočjo žarnice, ki jo pritrdimo na dovodni žici v sredini izložbe (slika 4). Taka razsvetljava



Slika 4



Slika 5



Slika 6

bi bila popolnoma neprimerna in tudi jako neekonomična. Gola močna žarnica slepi v taki meri, da vidi oko predvsem močno žarnico, ne pa razstavljenih predmetov. Žarnica je tako kričeča, če se smemo tako izraziti, da privabi mogoče ljudi iz velike razdalje, bližnje pa gotovo odbija. Sence so neugodne, ker so jako ostre in temne in ker je zasenčena deloma tudi sprednja stran razstavljenih predmetov. Taka žarnica je tudi skrajno neekonomična, saj se izrabi za pravo razsvetljenje izložbe le majhen del svetlobnega toka, ki ga izžareva žarnica. Ostali del absorbira strop, oziroma sveti na cesto, ki jo vendar nismo hoteli razsvetliti. Plačati pa moramo tudi tisti del svetlobe, ki ga ne uporabljamo koristno.

Če vzamemo mesto gole žarnice armaturo, potem svetlobni vir ne bo več slepil, sicer pa nismo izboljšali ničesar. Še vedno imamo velike izgube kot prej (slika 5).

Pravilno razsvetlimo izložbe edino s pomočjo posebnih reflektorjev, ki jih pritrdimo spredaj na stropu in ki usmerijo ves svetlobni tok navzdol (slika 6). Te svetilke so tako oblikovane, da njihov reflektor prepreči, da bi prišli žarki žarnice izven izložbe. Zato je taka razsvetljava tudi ekonomična, ker nimamo izgub. Sence so tudi naravne, ker pada svetloba bolj od spredaj slično kot podnevi. Da svetilk ne vidimo s ceste, namestimo običajno kratke zastore, ki jih nam prekrijejo. Eventualno bi lahko tudi pobarvali steklo do te višine s črno barvo.

Da dobimo zadostno enakomerno razsvetljavo, moramo namestiti dovolj svetilk eno zraven druge. Paziti moramo tudi na to, da se nam žarnica svetilke ne reflektira v šipi, katera deli izložbo od prodajalne. Slika 7 nam kaže pravilno razsvetljeno izložbeno okno.

V svetilkah moramo namestiti žarnice odgovarjajoče jakosti. Za približno oceno jakosti žarnic nam lahko služi naslednja tabela:

	Skupni učinek žarnic v watih:		
	svetla	srednja dekoracija	temna
majhna izložba	200	400	800
srednja „	400	800	1600
velika „	1000	2000	4000

Seveda odvisi jakost zaželjene razsvetljave tudi od vrste razstavljenega blaga in pa tudi od zahtev, ki jih stavimo. Razume se, da moramo skrbeti za močnejšo razsvetljavo v glavnih prometnih ulicah, ki so itak močno razsvetljene. Projektiranje pravilne razsvetljave prepustimo tudi tu najbolje strokovnjaku.



Slika 7

V dosegu barvnih efektov imamo tudi pri teh reflektorjih možnost vložiti barvasta stekla.

Za razsvetljavo izložb uporabljamo končno tudi sofitne žarnice. Služijo prav dobro pri ozkih izložbah, ker so tenke in podolgaste. Pri njihovi montaži je treba zopet paziti na to, da se s ceste ne vidi.

Jako važna je tudi svetlobna reklama. V Ljubljani smo v tem oziru še prej zaostali in izgleda, da tu nimamo pravega razumevanja za to. In vendar je gotovo tudi važno, da ve stranka, kje je bila, da lahko prebere ime firme tudi zvečer.



Najučinkovitejša je sigurno reklama z Neon-cevmi. Steklene cevi, ki so napolnjene z neonom, svetijo pri pravi napetosti v prav intenzivni rdeči barvi. Delajo na principu Geisslerjevih cevi. Izdelujejo se pa tudi cevi, ki žarijo v plavi ali belo-rdeči barvi. Te cevi lahko poljubno oblikujemo v tovarni, ter jih uporabimo predvsem za napise. Poleg intenzivne svetlobe, katero dajejo, leži njihova velika prednost v dejstvu, da porabijo prav malo toka v razmerju z razsvetljavo s pomočjo žarnic, tako da se v najkrajšem času rentirajo, čeprav so nekoliko dražje. Sedaj je v Ljubljani že par takih naprav. Vsi smo videli, da je neonova reklama ne samo elegantna, temveč tudi učinkovita.

Neonove cevi lahko poljubno oblikujemo in lahko napravimo tudi poljubne znake itd., ki se lahko direktno priključijo na istomerni ali izmenični tok.

Cevno razsvetljavo lahko uporabimo tudi za razsvetljavo notranjih prostorov. Če se cevi napolnijo namreč s posebnim plinom, potem žarijo



Slika 8

v svetlo-beli ali pa tudi umetni dnevni luči. Take cevi se izdelajo v dolžini do 60 metrov in jih zopet lahko poljubno oblikujemo. Taka cevna razsvetljava je prav elegantna (slika 8).

Omeniti je še osvetljenje trgovskih stavb s pomočjo prav močnih reflektorjev. Ljubljanski grad je bil lansko leto dostikrat razsvetljen in vemo, da je to vsem ugajalo in da je bila to dobra reklama za Ljubljano in za tujski promet. Z učinkom 10 kilowatov že lahko osvetlimo precej veliko hišo, tako da stroški pravzaprav ne bi bili preveč visoki (slika 9).

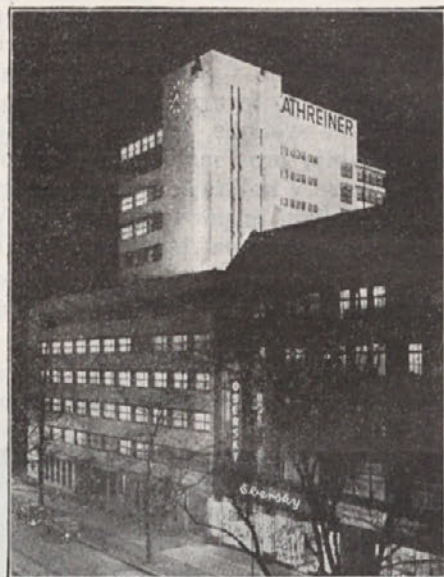
S pomočjo transparentov dobimo tudi lahko prav lepe svetlobne efekte. Transparente oblikujemo lahko poljubno in dosežemo z njimi lepe efekte, kot to prikazujejo izvedene naprave (slika 10). Transparenti

učinkujejo prav lepo, imajo pa posebno v primeri z neonovo reklamo to slabo stran, da porabijo prav veliko toka.

To naj bo kratek pregled svetlobne tehnike, posebno kar se tiče reklamne razsvetljave. Če dosedaj nismo posvečali pravilni razsvetljavi zadosti pozornosti, potem tega pač nismo storili hote. Vidimo, da dosedaj nismo poskrbeli za pravilno razsvetljavo in da ji nismo posvečali



Slika 9



Slika 10

pozornosti, ki jo zasluži. Napredovati pa moramo tudi v tem oziru, če se hočemo kosati z drugimi mesti in potem bomo lahko rekli, da je naša slovenska prestolnica tudi ponoči bela in svetla Ljubljana.

Predavanje v tečaju za izložbene aranžerje.

V. Š.

## REPARACIJE PRED 300 LETI

Pred kratkim so našli tajne zapiske bavarskega državnega mesta Kempten. Pravijo nam, da je bilo že pred 300 leti marsikaj ravno tako kot je v sedanjih časih gospodarskih stisk in težkoč. Mesto Kempten je imelo celó svoj reparacijski problem. Različen je bil od problemov našega časa v toliko, da se po zaključku 30letne vojne plačila niso dajala izključno le sovražnikom, temveč tudi nevtralnim upnikom, ki so v času sile posodili mestu denar za plačilo vojnih odškodnin, kontribucij in reparacij.

### Stroški za posadke

Protestantsko državno mesto Kempten je bilo za časa tridesetletne vojne večkrat zasedeno oziroma osvojeno od »cesarskih«. Stroški zasedb so — ne glede na strašna opustošenja po sovražniku, kugi in lakoti — navedeni v tajnih zapiskih, znašali 160 do 200 milijonov Din sedanje denarne vrednosti. Toliko je bilo treba plačati med vojsko za kontribucije, nastanitev sovražnih čet itd. Večji del te vsote so morali svojčas pod težkimi pogoji najeti pri tujih kreditorjih, ki so zahtevali potem svoj denar



nazaj. Omenejni znesek je zelo visok, če ga primerjamo s številom meščanov, ki so ga morali zbrati. Pred izbruhom vojne, leta 1618, je štel Kempten okoli 6000 prebivalcev, deset let nato 4000, leta 1632 morda še 3200 in leta 1635 samo še okoli 900, in še ti so bili popolnoma ububožani.

### Inflacija

Kako je spravil mestni svet Kemptena te ogromne zneske skupaj? V začetku so si pomagali tako, da so kovali slab, manj vreden denar, in so s tem pripomogli k inflaciji leta 1622. Bankovcev takrat še niso znali tiskati. Ko kovanje denarja ni več zadostovalo, so pričeli najemati vojna posojila; najprvo pri lastnih meščanih, nato pri bližnjih državnih mestih, slednjič v inozemstvu, predvsem v Švici. Že leta 1638, torej deset let pred zaključkom vojne, so znašali dolgovi mesta Kempten v naši vrednosti 80 do 95 milijonov Din, večinoma kot vojni dolgovi. In pri tem že deset let ni dobilo mesto skoraj nobenega novega denarja več; kajti že leta 1629 je bilo mesto ustavilo vsa plačila, to se pravi, je postalo bankrotno; in če je mesto sploh kaj dobilo, so mu dali to oderuhi, z izredno težkimi pogoji, primernimi riziku. Le majhne epizode v desetletja trajajočem boju mesta za denar so bila prisilna posojila pri uradnikih, »darovi« meščanstva, izdaja zasilnega denarja itd.

### Bajno visoki davki

Davki so bili dosegli fantastično višino. O kakšnem načelu pravice ni bilo nobenega sledú več. Pri naskoku na mesto leta 1633 je pogorelo 170 hiš. In njih nesrečni lastniki naj bi zanje plačali še visok hišni davek. Ko davki, razpisani večkrat že v 14dnevnih presledkih, niso nič več nesli, so prišli na prav radikalno sredstvo: sklenili so, da se na podlagi davčnih zapiskov ugotovi, kateri meščani bi mogli sploh še kaj imeti, da bi se iz tega iztisnil še kakšen davek. Mestni računovodja je revidiral svoje davčne zapiske in je ugotovil, da je bil med vsem meščanstvom le še eden, kateremu bi se moglo eventualno še kaj vzeti.

### Prosjačenje za inozemska posojila

Ko je proti koncu leta 1634 pretila užitkarjem v bolnišnici in ubožnici smrt vsled lakote, ker je bilo mestno skrbstvo popolnoma prenehalo, in ko so prihajala na mestni svet vsak dan nova poročila in tarnanja o vedno večji lakoti — v petih mesecih je umrlo takrat več sto ljudi na lakoti —, je sklenil mestni svet, da gre prosjačit. Mestni župan in še dva svetnika so se podali v Švico in so prosili tam za denar pri sovornikih. Z izprošenim denarjem so hoteli kupiti v prvi vrsti živila za izstradane meščane. A ves lepi načrt je splaval po vodi; kajti nabrani denar so morali oddati za reparacijska plačila sovražniku. Marsikatero odposlanstvo mestnega sveta je napravilo v onih dneh nevarno pot do cesarskih generalnih komisarjev in je prosilo za olajšave glede tributnih in nastanitvenih bremen; vselej zastoj.

### Predlog, naj se mesto proda

Ko mesto ni imelo že prav ničesar več, da bi sovražnikom plačevalo, ker ni dobilo od zunaj nobenega denarja in ker so bili meščani že vse prodali, nože, posodo, obuvalo, obleko, perilo, pohištvo, tedaj je poveljnik sovražne posadke stavil prav resni predlog, naj mu mestni svet proda vse

mesto. Meščani so se topli za mrtve krave, mačke in miši, sovražnik je pa sredi mesta na njih stroške krasno živel; jedlo se je in pilo, da je bilo veselje, domačini so pa lakote umirali. Plačevali so in plačevali. Slednjič ni bilo ničesar več. In že je prišel cesarski komisar in je aretiral ves mestni svet ter ga je imel zaprtega toliko časa, da so meščani vendarle še iz kakšnih starih nogavic, izvlekli zahtevano vsoto skupaj. Tudi tedaj, če posadke ni bilo v mestu, kar se je pač le redkokdaj zgodilo, so trajale plačilne obveznosti naprej. Nekoč so se meščani opogumili in niso hoteli več plačevati reparacij, ki jih je bil neki general po tedanjem običaju mestu naložil v svrhu opreme lastnih žepov; meščani so si to tembolj upali, ker je bil dotični general odšel na vojsko. A so se zmotili. Par dni po preteku zapadnega roka je prijahala v Kempten visoko na konju generalova žena na čelu stotnije vojakov in je zagrozila s plenitvijo, če se ne bo takoj plačalo.

### **Mesto proda lastno in tujo imovino**

Z davki na poroštvo se ni dalo več opraviti, za inozemska posojila je bil kredit mesta pregloboko padel. Nadaljnje odpuščanje mestnih uradnikov ni dosti pomenilo in se ni moglo s tem nič prihraniti, kajti uradniki že itak nekaj mesecev niso dobili nobene plače več. Posestva mesta in bolnišnice, ki niso bile še prodane, so prodali sedaj. Trgovci Kemptena, nekdanj bogati in odlični patriciji, sedaj reveži, so hodili v tuja mesta in so najemali za revno mesto tuji denar na lastni kredit, ki je bil pa pač že zelo majhen. Da dobi denar, je prodajal mestni svet pravice in licence. Hiše v dnevih strahot pobeglih meščanov so kratkomalo prodali, s skupičkom so plačali reparacije.

Da, mestni svet se v stiski in sili ni branil niti verižniške trgovine, kar je bilo v onih časih nekaj nezaslišanega. Zvedelo se je, da je imel par dni hoda od Kemptena neki trgovec z živino ogrske vole v hlevu. In tedaj je sklenil mestni svet v Kemptenu, da bo te vole kupil, seveda na kredit. A volov niso pripeljali v Kempten, temveč so jih peljali v loku okoli mesta v mesto Wangen, kjer je bila sila in lakota najbrž še večja kot v Kemptenu in zato tudi cene višje; s skupičkom so plačali reparacije.

### **Brezuspešno znižanje cen leta 1652**

Leta 1648 sklenjeni mir je napravil konec vsaj neposrednim grozotam vojske. A kakor drugi okraj, je ostal tudi Kempten še dve leti zaseden, dokler niso bile reparacije do konca plačane. Končni odhod posadke je olajšal pač splošni človeški položaj prebivalstva, ne pa njegov gospodarski položaj. Ukrepi za olajšanje gospodarske stiske so ostali prav tako brezuspešni kot danes, tako tudi državna akcija za znižanje cen v letu 1652. Kot zdravljenje zunanjih znakov so bili vsi ti ukrepi že vnaprej obsojeni v brezuspešnost.

Z najrazličnejšimi in deloma prav drznimi sredstvi se je skušalo mesto Kempten otresti dolgov. Upniki, ki so mu prej iz usmiljenja ali dobičkazeljnosti pomagali, so hoteli biti plačani. Že tedaj so — kot sedaj — stare dolgove plačevali s tem, da so najemali nove dolgove. S tem se pa obveznosti ne zmanjšajo, temveč le še povečajo.



## NAPREJ IN NAVZGOR

Močna veriga popusti in se raztrga, ako je le en člen slab, in le en slab člen v verigi tvojih lastnosti te pogubi ali vrže vsaj v krizo. Veliki talenti izredne omike in najboljše vzgoje obtiče na dnu, ker jih ovira ena sama slabost v značaju. Med sto ljudmi, ki so obogateli, jih devetindevetdeset zopet prej ali slej uboža zaradi nedostajanja preudarnosti in lehkomiselnosti.

Zelo težka naloga je, da pravilno razviješ vse svoje sposobnosti in zatreš svoje slabosti. Predvsem je treba, da se res docela poznaš. Napiši si vse lastnosti, ki jih mora imeti sodoben cel mož, in se nato vprašuj, katerih lastnosti imaš premalo ali sploh nič. Ali si samozavesten? Zakaj brez poguma in zaupanja vase, si kakor voz brez priprege ali brez motorja. Ako si brez nagle preudarnosti in odločnosti, ako omahuješ in se ne moreš povzpeti do jasnega sklepa, ako se ne moreš zanesti na lastno sodbo, ne boš nikoli dosegal željenih uspehov. Treba je, da se teh slabosti otreseš, da se jim upiraš, dokler se jih ne iznebiš.

Človek more vse, kar hoče, ako se trudi, vežba, kroti, uči; v sebi ima svoje najboljše prijatelje, pa tudi najhujše sovražnike. Spoznati jih in jih podrediti svoji volji, to je umetnost, ki edino prinaša zmage. Najvažnejše pa je, da poznaš svoje slabosti, napake, nedostatke in grehe. In ko jih spoznaš, jim napovej vojno, ki naj traja dotlej, da so popolnoma uničene. Potem šele si mož značaj, sposoben za življenjsko tekmo.

Živimo v dobi mislecev, delavnih po točnem načrtu. Zakaj načrt jamči za red in uspeh; kdor živi in dela brez načrta, zapade v zmedo in propast. Nič ne povzroča več tratenja časa, sil in imetka kakor delo brez načrta. Red ali nered na tvoji pisalni mizi, v tvoji sobi, delavnici, slika tvojega vedenja, govorjenja, tvoje hoje in zunanosti izražajo opazovalcu, kakšne vrste mož si: smotrno preudaren, modern človek ali brezciljen izgubljenec. Poglej si ljudi, kakšni so in kako se vedejo, pa veš, s kom imaš opraviti. A prav tako delajo drugi ljudje nasproti tebi: iz majhnih potez si ustvarjajo sodbo o tvoji vrednosti.

Tudi v tem oziru se moraš sam vzgajati, se siliti k redu, smotrenosti, disciplini v delu, kretnjah in besedah tako dolgo, da ti pravilnost postane navada, ki je neomajna. V to svrhu je treba šolati lastne živce in možgane, vežbati svoje ude, svoje oči, ušesa in jezik. Vsak gib, vsak korak, vsak pogled imej svoj cilj. Zakaj z disciplinirano smotrenim življenjem se tvoje delo glede uspeha podesetori, a tvoj napor zmanjša za tričetrtnine. Po načrtu v vsem, malem in velikem, dosežeš v par letih več kakor bi dosegel vse življenje z zanikarnim in nerednim delovanjem.

Preračunjenost, red in disciplina so temelji vsakršnega napredka in izboljšanja. Red je najvišji zakon v naravi in v vsem življenju. Nered je pokopal največje naprave in države. Rusija je izgubila vojno edinole zaradi nereda v svoji upravi in svoji industriji.

Zato je za trgovski naraščaj sreča, ko pride v veliko trgovsko hišo, kjer vladata red in disciplina, kjer se vrši vse z vojaško točnostjo in po smotrenem načrtu. Vsak posameznik mora zjutraj do minute točno začeti svoje delo, ima svoje mesto, svoje opravilo, ki ga prekinja ob točno določen uri. Tu se nauči štediti s časom, kretnjami in besedami, spozna dragocenost reda, smotrnosti in temeljitosti, vlnudnosti, urnosti in pošte-



nosti. In spozna, da ima priložnost, odlikovati se. Kdor hoče, napreduje preko starejših, ki — nočejo! Kdor stremi vedno za tem, da dela čim najboljše in najhitreje, kdor se smatra za najvažnejšega, ne običi nikjer na spodnji lestvi, nego se popenja više in više. Brez veselja in zanimanja, brez energije in vedre navdušenosti za poklic pa ni še nihče napredoval. Kdor vidi v delu le »garanje«, ne bo nikjer uspešen in koristen.

S. Marden piše: »Ako si prevzel službo, mladi moj prijatelj, si misli, da delaš zase. Izkušaj prejemati čim višjo plačo, a ne pozabi, da plača ni najvažnejša. Glavno je, da ti je služba šola, v kateri lahko razviješ svoje sposobnosti, svojo vztrajnost, svoje ukrepanje, samostojnost in ti daje možnost, da si znaš vedno pomagati in premagati vse težave. Ako izkoristiš vsako priložnost za dobro delovanje, ti da služba več kakor le plačo: dozoriš do pravega moža za bodočnost, ko boš samsvoj.«

Malo je ljudi, ki so svoje duševne in telesne sile, skrite v njih, razvili popolnoma; kakor njih telesne mišice, so tudi njih duševne moči zanemarjene. Pritlikavci so, dasi bi bili lahko velikani. Večina ljudi svojih sposobnosti ne pozna; zadovoljuje se z omejenim in nevažnim delokrogom, čeprav jim je narava dala vse pogoje, da bi bili prvaki in voditelji, vplivni in bogati. Povprečno ne razvije človek več kot desetino svojih možganskih celic in jedva tretjino telesnih sposobnosti. Zlasti oni, ki jim je v življenju že od rojstva mehko postlano in miza obložena, zanemarjajo svoje talente. Navadno se revež, navezan na lastno energijo in ambicijo, dvigne više, ker razvija svoje sile najprej prisiljen in v borbi za obstanek, kasneje za vedno večji napredek, končno iz radosti do uspehov in v samozavesti, da je boljši, močnejši in spretnejši od drugih. Beda je še zmerom najboljša vzgojiteljica.

Pot navzgor pelje vedno preko šolanja, bodisi javnega, bodisi zasebnega, skozi borbe z lastnimi strastmi in napakami, pa ob vzgledih tuje marljivosti in vztrajne volje. Nihče ne ve, česa je sposoben, ako ne poizkuša tega in onega, dokler ne najde pravega delokroga ali celo več nalog, ki jih je zmožen izvrševati, ne da bi se bil prej tega zavedal, da jih obvladuje. Često se potem človek čudi, da ima nadarjenost, katere ni niti slutil. V Ameriki velja načelo, da zna vsakdo vse, samo če hoče, v Evropi pa hoče vsakdo igrati le na eni struni. Zato postane navaden delavec tudi kmalu poslovodja, navaden kuhar šef kuhinje, sel posestnik hotela, koristka postane primadona, reporter minister, učitelj vseučiliški profesor itd., tu pa životari delavec do smrti kot težak in da se dvigne kdo više kakor je začel, spada med izjeme. Vse to pa le zato, ker ni močne volje navzgor, ker ni vztrajnosti za učenje, poizkušanje, tveganje. Tu dremljemo, tam bodro dirjajo, tu smo hitro zadovoljni z doseženim uspehom, tam niso zadovoljni nikoli in stremé neprestano više in više.

Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčeve pete! je velika resnica; kdor pa se sam spoštuje v zavesti, da je sposoben dokazati velike svoje sposobnosti, bo kmalu prisilil družbo, da ga cení zaradi izrednih uspehov. Večina pa si sama ne zaupa, dvomi o lastnih talentih, se smatra za nevažno in podpoprečno. Zato ostaja v nižini neznana.

Velik trgovec je dejal Mardenu: »Niti pol tako važno mi ni to, kar mlad človek stori, kakor to, kar bi lahko dognal, če bi hotel.« Kdor ima visok cilj in se trudi, da bi ga dosegel, ne bo nikoli običal v luži; kdor pa je srečen v mlaki in ga nič ne žene iz nje, bo živel vedno žabje življenje.



Že v mladosti se moraš videti na višini, sicer ne dosežeš nikoli tja. Ako dvomiš o svojih sposobnostih, da ta cilj dosežeš, sam uničuješ svojo energijo, ubijaš svojo voljo in res ne dosežeš nikdar do določene točke. Ne pozabi: česar si ne upaš sam, si bo upal tvoj tekmeč. Delaj svoje opravilo ali dolžnost temeljito, a obenem se zanimaj živo, kaj in kako dela tvoj prednik. Vsak čas je mogoče, da ga boš moral nadomestiti; ako znaš svoje in njegovo delo, si za dva in hitro napreduješ. Kdor pa zna vrteti le eno samo motovilo ali brenkati na enem samem instrumentu, bo ostal, kjer je, vse življenje.

Da postaneš človek, kakor si ga predstavljaš kot vzor svojega poklica, moraš zreti vedno kvišku, a nikoli navzdol; stremi navzgor in ne plazi se po tleh. Da zreš kvišku k vzoru, stremiš navzgor, više, zmerom više, le to stori tvoje življenje lepo in srečno. Visok cilj dviga tvojo dušo in značaj, tvoje sposobnosti in vse moralne vrednosti.

Zato pa občaj čim več z ljudmi, ki so preudarno podjetni, vztrajno disciplinirani in znani po svojih uspehih. Z lenuhi, zanikarneži, čmerneži, strahopetci, omejenici in smolarji brez energije in poleta pa se ne shajaj, da se sam ne okužiš.

Celo Napoleon se je izogibal ljudi, ki so vstajali nesrečni in brez uspehov; bal se je, da se ob njih osmolí, da izgubi lastno zmagovitost. Laže se vzdržiš na višini, ako si v družbi enakih, ki so tudi na višku. Vzglede in vpliv okolice sta zmerom močna.

Ako živiš z ljudmi, ki so vedno odločni, ki zaupajo vase in vate, ki te vzpodbujajo in priznavajo, boš laže uspeval in dosegal novih uspehov, nego če se družiš z osebami, ki se rogajo tvojim načrtom, ki so sami brez poguma in podjetnosti. Taka družba vpliva na tvojo dušo kakor leden curek. Jemlje ti polet in radost do dela in borbe. Kajti tudi duševnost je nalezljiva.

Imej torej energijo, da se osvobodiš vsega, kar te ovira, zatira, zadržuje, in se otreši družbe, bodisi prijateljske, bodisi sorodniške, ki vpliva nate strašilno ali poniževalno. Največji možje v zgodovini so trgali verige in okove, ki so jih vezali v energiji, podjetnosti ali v stremljenju za določenim ciljem. Ako bi se ne bili osvobodili in si ne poiskali drugih krajev svojega delovanja, bi ne bili nikoli postali slavni in veliki.

Vera, ki premika gore, je edinole vera vase, v svoje sposobnosti, v pravilnost lastnega stremljenja. Vera vase podesetori moč naših duševnih in telesnih moči in nas usposoblja, da svoje načrte uresničimo. Ako pa si izgubil vero vase, si izgubil samega sebe in boš le še igrača slučajev.

Neomahljivo zaupanje, da nam mora iti po sreči, da se poraz mora izpremeniti v zmago, da noči mora slediti dan, nam krepi pogum in vero vase in maže škripajoči stroj našega vsakdanjega dela bolje ko karkoli. Človek brez vere vase pa je kakor telo brez hrbtenice. Vsi ostali talenti mu ne pomagajo, da bi hodil pokoneci.

Zato smatraj za najhujšega sovražnika tistega, ki ti zbuja dvom vase, ki smeši in ponižuje tvoje sposobnosti, ki ti krade pogum in samozaupanje. Beži pred njim in mu čim prej dokaži, da je bil krivičen ali iz zlobe ali iz neumnosti.

Ako ne izgubiš svojega cilja iz svojega pogleda, ako stremiš pogumno in vztrajno za njim, se ne daš ustrašiti po neuspehih in ne priznaš nikoli, da si premagan, boš v svoji odločnosti in podjetnosti neprestano rasel in prav gotovo dosežeš svoj cilj. Prepričanje, da znaš in moreš, ustvarja

čudež, da kmalu res znaš in moreš; strah, da ne znaš in ne moreš, pa te ubije ali vsaj ohromi, da res ne znaš in ne moreš. Najbolj sposobnega moža je mogoče z večno grajo in omalovaževanjem uničiti, da si ne upa nič več; a tudi najbolj zastrašeno dušo dvigneš za nov polet, ako jo pohvališ, vzpodbujaš in ji daš poguma.

Te vsakdanje resnice ne pozna mnogo profesorjev, ki niso pedagogi. S svojo zlobo in sovražnostjo jemljejo dijakom vero vase in pogum za vztrajanje in so glavni krivci, da dijaki ne dosežajo uspehov. Mnogo talentov so že ubili taki profesorji ali taki poslovodje, šefi, ki začetnike vedno le smešijo, ponižujejo, a nikoli ne priznajo in ne pohvalijo. Niti najkrepkejša rastlina ne more rasti brez solnca in vode, najboljši duh uvene in umre, ako pogrēša dolgo vzpodbude in priznanja.

Zato proč od takih morilcev duše in volje! Izpremeni službo, družbo, šolo, pa se izpremeniš sam in se uveriš, da imaš vse sposobnosti, ki ti jih je odrekala zloba ali neumnost. Za domišljavca te bodo morda proglašali, ker si samozavesten in ker zaupaš vase. A nič ne maraj! Zmerom je bolje, da te imajo za domišljavca, nego za mrtvo dušo, za človeka brez volje in ambicije.

Napoleona je trdna vera vase napravila iz revnega topničarskega poročnika, ki je študiral na državne stroške, za najmočnejšega cesarja. A seveda poleg te vere tudi neomajna marljivost v učenju, izpopolnjevanju. Nikoli ni dvomil o sebi in svojih sposobnostih, nikoli ni dvomil, da doseže, kar hoče postati, namreč velik vojskovodja in politik, državnik, vladar. In dosegel je vse. Ves svet se je moral združiti, da ga je končno premagal.

»Znam, moram, hočem!« bi moralo biti geslo mladim ljudem; geslo, ki bi si ga ponavljali vsako jutro. A po teh besedah bi morali tudi delovati, zakaj besede brez del so mrtve. Znaš, če hočeš, ker vsega se lahko človek priuči. Ali hočeš, to je pa odvisno le od tvoje volje, tvoje ambicije. Kjer ni stremljenja, tam so seveda vse besede odveč. Toda jaz sem govoril tu le dušam, ki hrepene naprej in navzgor!

---

## NAŠE GOSPODARSTVO V APRILU IN MAJU 1932

V splošnem je naš gospodarski položaj ostal neizpremenjen, le razmere na denarnem trgu so se znatno poslabšale. To naj velja kot konstatacija, ne pa kot zagovor. Nekako proti koncu marca, okoli Velike noči, se je začel položaj na denarnem trgu poslabševati. V prvih treh mesecih t. l. je kazalo, da bomo v kratkem prišli v normalne razmere na denarnem trgu. Vloge so bile večje kot dvigi in nastopilo je skoro popolno pomirjenje vlagateljev. Imeli smo sicer to že priliko ugotoviti v naših prejšnjih poročilih, žal pa so se razmere prekmalu poslabšale. V aprilu je nastopila ponovna napetost na denarnem trgu. Poročila iz Hrvatske vedo povedati, da je nenormalne razmere na denarnem trgu pripisovati posledicam zakona o razdolžitvi kmetov, kakor je bil predložen v prvotni obliki narodni skupščini. Prišel je še slučaj Praštedione, ki je bila prvi denarni zavod, ki se je poslužil paragrafa 5 novega zakona o zaščiti kmeta in odlaganju eksekucij. Vse to je povzročilo nemir, toda v drugih pokrajinah države je nastopilo vkljub vsemu kmalu pomirjenje. V naših krajih pa pomirjenje ni tako znatno kot v ostalih predelih države. Dvigi prevladujejo nad novimi vlogami, čeprav so denarni zavodi Dravske banovine sklenili, da nove vloge po 24. septembru izplačujejo brez omejitev, ki veljajo za stare vloge. Vendar moramo z veseljem ugotoviti, da se tudi pri nas razmere izboljšujejo, saj so odločilni faktorji dali izjave,



v katerih je izražena odločna želja, da ne sme priti do inflacije, katere noče niti finančni minister niti vlada.

Posebej je glede položaja na denarnem trgu ugotoviti, da je sedanje stanje izraz tudi deloma sezijiškega značaja. V aprilu in maju se izplačilne potrebe stalno povečujejo, tedaj navadno (saj v prejšnjih letih je bilo tako) vloge padajo in prevladujejo dvigi za potrebe kmetijstva in ostalega gospodarstva. Začenja se tudi gradbena sezija. Letos je sezijiška potreba nastopila isti čas z izrednimi razmerami v našem gospodarstvu. Tudi lanska kriza na denarnem trgu je imela svoj začetek spomladi.

Splošno bi bilo misliti, da so sedaj razmere enake onim iz meseca septembra lani. Vendar je nekoliko razlike, ker imamo sedaj računati z drugimi faktorji, ki so bistveno vplivali na izpremembo položaja. Jeseni lanskega leta je bil obseg krize manjši, kar se vidi iz naraščanja posojil Narodne banke. Druga stvar pa so devizni tečaji. V septembru lani so tudi v privatnem prometu tečaji ostali neizpremenjeni in kriza ni bila toliko valutnega značaja, kot je sedaj. V septembru še nismo imeli vezanega deviznega gospodarstva, čeprav je vse kazalo, da bomo kmalu prišli do njega. Sedaj pa je dajanje deviz omejeno, kar je povzročilo za nujne potrebe gospodarstva, ki so se morale kriti, povišanje tečajev deviz v svobodnem prometu. Na drugi strani pa ni bilo v septembru nobenih drugih pojavov razen tezavriranja denarja in nezaupanja do bank. Sedaj pa moramo zabeležiti večje nakupovanje blaga in nepremičnin kot v jeseni lanskega leta. Tedaj je v tednu dni prenehalo kupovanje blaga, dočim so cene nepremičnin tudi nadalje naraščale v zvezi z vedno bolj naraščajočim povpraševanjem. Mislimo, da je pri vsem tem treba ločiti sedanjo krizo od septemberske. Letošnje večje povpraševanje za nekatere vrste blaga je pripisovati zmanjšanemu uvozu dotičnih vrst, kar so povzročile sedanje devizne odredbe. Seveda vsega tega še ne smemo imeti za inflacijski pojav, čeprav je dan kakšen moment, ki bi nato dal misliti. Vsi naši valutni teoretiki, ki sicer toliko govore o inflaciji, ki naj bi vse rešila, naj se zavedajo, da to pomeni konec našega gospodarstva. To govore le lahko oni, ki imajo kakršnekoli interese na njej. V valutnem oziru smo zelo navezani na Francijo, ki je vendar prva pobornica zlatega standarda. Saj je celo Amerika vezana na Francijo, ki ima velike naložbe v dolarjih v Združenih državah severne Amerike. Francoska valutna politika gre za tem, da ohrani zlati standard in znano je vendar, koliko je lani Francija storila za nas. Glasovi o opustitvi zlatega standarda so izvirali, kakor sodimo, iz vesti, da je Anglija predlagala opustitev zlatega standarda za nekatere podonavske države. Toda kdor pozna faktične razmere, ve, da je šlo tedaj za Avstrijo, Madjarsko, Bolgarijo in Grčijo. Ni pa bilo tedaj govora o ostalih podonavskih državah. Zlasti je Češkoslovaška naglasila svojo voljo, ostati pri dosedanji valuti, ker se je nekaj govorilo o skupni valuti podonavskih držav. Iz vsega tega je nastalo govorjenje, da mislimo tudi pri nas opustiti zlati standard, toda do tega ni prišlo in ne bo prišlo. Za nas nima pomena opustitev zlatega standarda že iz psiholoških razlogov ne. Vsi drugi momenti pa tudi govore proti opustitvi. Naravnost nerazumljivo in nemogoče pa je, da bi pristala na to Francija.

#### Devizni položaj

Že v prejšnjem poročilu smo se morali obširno baviti s položajem na deviznem trgu. Med tem je prišla nova naredba Narodne banke, odnosno finančnega ministra, da velja način plačevanja na vezane dinarje še od 29. aprila dalje do konca maja. Danes je seveda težko reči, kdaj bodo nastopile na deviznem trgu normalne razmere, najbrže pa ne pred koncem maja. Naš devizni zaklad je med tem sicer bil nekoliko povečan, vendar je treba računati, da bodo potrebe zahtevale znatno več deviz kot normalno in da je zato treba devizni zaklad imeti višji.

\* Ko je za nami že več časa omejenega deviznega poslovanja, lahko podamo našim čitateljem par načelnih ugotovitev o posledicah tega položaja. Devizni predpisi so res omejili naš uvoz, vendar ne tako racionalno kot bi bilo zahtevati. Še vedno prihajajo k nam fabrikati, inozemski izdelki, ki zelo konkurirajo domači podjetnosti, nasprotno pa je zaostal uvoz sirovin, ki so potrebne za obratovanje naše industrije. Razloge za to nesorazmerno zmanjšanje uvoza je iskati v dejstvu, da velike industrijske države, predvsem Nemčija, prodajajo svoje proizvode za dinarje, dočim se sirovine dobe večinoma za visokovredne valute kot so n. pr. dolarji, funti in franki. Tako smo sicer ščitili našo valuto, pri tem pa smo nekoliko pozabili na interese našega gospodarstva. Naš uvoz bi morali ne tako sumarično zmanjševati, nego racionalno, uvoz fabrikatov bi bilo treba omejiti, dočim pa bi



ostal uvoz sirovin, ki so potrebne za obratovanje naše industrije, neomejen. Tako pa vedno čitamo razburljivo vesti, da so bila podjetja prisiljena ustaviti obratovanje, ker ne morejo dobiti potrebnih deviz za nakup sirovin. To gotovo ni zdravo v času, ko smo tako restringirali ves naš uvoz s prenehanjem dodeljevanja deviz. Zato je vedno bolj upravičena zahteva, da se naj uvoz ne otežuje pavšalno, ampak z ozirom na faktične potrebe našega gospodarstva. Pri vsem tem je treba pomisliti še eno: ko bo spet omogočen uvoz blaga na podlagi kakšnega novega pravilnika o dodeljevanju deviz, bodo potrebe legitimne trgovine, še bolj pa potrebe naše industrije po sirovinah, gotovo imele nekaj predprav, odnosno bodo lahko dobile potrebne devize. Zato se bo tedaj pokazalo, da so povpraševanja narasla, ker bo morala industrija deloma napolniti izpraznjene zaloge, kar bo zahtevalo več deviz kot običajno.

O položaju na denarnem trgu je bilo od našega zadnjega poročila sem objavljenih nekaj podatkov, ki kažejo na preokret. Statistika Narodne banke o hranilnih vlogah na dan 1. marca 1932 kaže, da je bilo hranilnih vlog pri naših bankah in regulativnih hranilnicah (samo v Sloveniji) tedaj 11.875 milj. Din, dočim so 31. decembra 1931 znašale 12.170 milj. Din. Vloge na knjižicah so padle za 164 na 9.208 milj. Din, dočim so tekoči računi nazadovali za 131 milj. Din na 2.667 milj. Din. Iz tega je razvidno, da so tekoči računi padli relativno bolj kot hranilne vloge. Treba je vpoštevati, da vloge na tekočih računih predstavljajo obratni kapital našega gospodarstva, dočim so hranilne vloge investicijski kapital. Zato je v današnji krizi več povpraševanja in potrebe za dvig naložb v tekočih računih. Iz tega zopet je razvidno, da bi bilo treba upravljati obratni kapital našega gospodarstva veliko bolj likvidno kot doslej, ker pač predstavlja kratkoročne naložbe. Vloge vojvodinskih bank so znašale po podatkih Združenja vojvodinskih bank dne 31. decembra lani 1.251 milj. Din, v januarju pa so padle na 1.215·6 milj., v februarju pa na 1.180·9 milj. Din.

V ospredju zanimanja svetovne in naše javnosti je bilo vprašanje kuponske službe naših posojil. Nekatere druge podonavske države niso več v stanju plačevati v redu svojih obveznosti napram inozemstvu, predvsem mislimo tu na takozvan transferni ali devizni moratorij. To pomeni, da so upnikom na razpolago v notranjosti dotične države protivrednosti za njih terjatve v valuti dotične države. Naša država ni šla po tej poti, ker se je zavedala, kakšna škoda bi nastala za naš državni kredit zaradi takega ali podobnega moratorija. Zato je bila kuponska služba naših posojil izvršena v redu in jo namerava naša država vršiti v redu in v smislu obstoječih dogovorov. Kupon vojne škode je bil izplačan v redu in sicer je bilo izplačanih obresti od 1. februarja pa do konca aprila 84·6 milj. Ostanek 24 milj. Din je deloma bil poravnán po davčnih upravah, ki pa še niso vse poslale svojih poročil (in sicer v znesku 4—5 milj. Din), tako da ostane za izplačilo še okoli 20 milj., ki bodo izplačani takoj, čim bodo prezentirani blagajnam. Za amortizacijo je bilo izplačanih nekaj nad 27 milj. in tako da ostane še nekaj nad 3 milj. Din. Letos je bilo izplačevanje hitreje, ker je bilo do konca aprila plačanih 115·4 milj., lani v istem času pa 90·3 milj. Din. Za Blairova posojila so bili objavljeni naslednji podatki: Naši državljani so prezentirali oddelku za državne dolgove in državni kredit kuponov obeh Blairovih posojil (8% iz leta 1922 v nominalnem znesku 15·25 milj. dolarjev in 7% iz l. 1927 v nominalnem znesku 30 milj. dolarjev) za ca. 223.000 dolarjev, kar odgovarja kapitalu nekaj nad 3 milj. dolarjev. V protivrednosti je bilo v prvih dneh po 1. maju izplačanih našim državljanom 7·3 milj. Din za kupone. Vpoštevati pa je treba, da ima mnogo naših državljanov deponirane dolarske papirje v inozemstvu in da se torej kuponi izplačujejo v dolarjih v inozemstvu. Ravno tako je bila izvršena amortizacija, kakor jo določa zakon, odnosno pogodba s posojilodajalcem in sicer z nakupom na newyorški borzi, ker to določa pogodba, pa je tudi ceneje za nas, ker so newyorški tečaji nižji kot naši.

Poleg 1. maja, ko zapade vsako leto kupon 8% in 7% Blairovega posojila v znesku 126·7 milj. Din (mimogrede omenjamo, da zapade tedaj tudi kupon 4 in pol odstotnega železniškega posojila iz l. 1909, za kar je treba 12 milj. Din), je drug najvažnejši plačilni termin 1. junija: tedaj zapade kupon 6 in četrt odstotnega švedskega posojila, ki se nabaja sedaj kot garancija pri banki Lee, Higginson & Co. v Newyorku, v znesku 687.500 dolarjev in kupon lanskega stabilizacijskega posojila. Iz komunikacije uradne agencije Avale je razvidno, da je Narodna banka že nakazala potrebne zneske agentom posojila in sicer v skupnem iznosu skoro 80 milj. Din, od tega je treba odšteti za naš delež 47 milj. Din, ker je bila velika tranša tega posojila emitirana tudi pri nas.



Iz vsega tega sledi, da si naša država na vsak način (gotovo tudi z žrtvami) želi ohraniti svoj kredit in da izplačuje v redu dospel kupone svojih posojil. Vsa navedena dejstva (kakor tudi specialno sklenitev kliringa s Švico) so imela za posledico znatno okrepitev tečaja dinarja v Curihu in na drugih borzah. Zal je edino delni devizni spor s Češkoslovaško imel za posledico notacije dinarja na praški borzi, ki ne odgovarjajo faktušnemu stanju dinarja pri nas in drugod. Mislimo, da bi morali tu naši merodajni faktorji intervenirati že radi političnega prijateljstva s Češkoslovaško. Mimogrede omenjamo, da je naš tujski promet hudo prizadela odredba češkoslovaške Narodne banke, da daje na potni list samo 1.0000 Kč tujih valut. S tem je postal praktično obisk Čehov, ki so tvorili velik del obiskovalcev našega Jadrana, skoro nemogoč. Sploh se za tujski promet obetajo slabi časi vsepovsod in tudi Slovenija gotovo letos ne bo imela onega dohodka od inozemskega tujskega prometa, kakor ga je imela lani. Zato bi bilo potrebno, da se tudi pri nas poveča propaganda za obisk domačih letovišč, domačih gora in našega morja. Tako bomo vsaj deloma nadoknadili veliki izpad tujskega prometa. Dobili pa bomo vsaj nekaj časa, da tudi pomislimo, kakšne napake smo glede pridobivanja tujcev doslej delali, odnosno kaj nam še manjka.

Za presojo položaja na našem denarnem trgu in glede deviz so vsekakor najbolj pomembni izkazi Narodne banke. Podatki so v mili. Din:

	31. dec. 1931	8. aprila 1932	15. aprila 1932	22. aprila 1932	30. aprila 1932	8. maja 1932
<b>Aktiva:</b>						
zlato	1.758·4	1.762·8	1.763·1	1.763·1	1.763·1	1.763·2
valute	6·4	1·6	1·9	2·5	1·2	1·1
devize	332·4	191·3	195·1	204·1	220·1	262·0
skupna podlaga	2.096·8	1.955·7	1.960·1	1.969·5	1.984·4	2.026·4
devize izven podlage	86·4	83·8	81·5	82·8	83·1	84·3
menična posojila	1.965·6	1.937·4	1.934·6	1.938·9	1.960·8	1.983·3
lombardna posojila	287·2	252·9	233·0	253·3	287·2	361·5
prejšnji predujmi državi	1.799·2	1.802·9	1.802·9	1.803·2	1.803·8	1.804·0
začasni predujmi državi	—	450·0	500·0	500·0	500·0	500·0
<b>Pasiva:</b>						
obtok bankovcev	5.172·2	4.923·5	4.874·9	4.849·6	5.042·5	5.060·4
državne terjatve	29·3	8·4	9·7	42·3	10·5	12·5
žiroračuni	326·2	403·8	440·8	440·1	305·2	408·3
drž. gospodarska podjetja	60·9	24·6	39·0	43·3	39·4	29·7
skupno obveznosti po vidu	416·5	436·8	489·4	525·7	355·2	450·5
obveznosti z rokom	681·1	1.155·8	1.199·0	1.201·8	1.247·4	1.274·1
obtok in obveznosti po vidu	5.588·7	5.360·3	5.364·4	5.375·3	5.397·8	5.510·9
odstotek kritja	37·51	36·48	36·53	36·64	36·76	36·76
samo zlato kritje	31·46	32·88	32·86	32·80	32·66	31·99

Poštna hranilnica je, kot smo omenili, prenehala z objavo svojih mesečnih poročil. Med tem pa smo z veliko zakasnitvijo dobili najnovejše poročilo o prometu v marcu in aprilu. V marcu je število vlagateljev naraslo na 188.347, same hranilne vloge pa so narasle za 16 na 385·1 milj. Din, število čekovnih računov je nadalje naraslo za 161 na 20.654, saldo vlog pa je znašal na njih 713·0 milj. Skupni poštočekovni promet je znašal 3.863·9 milj. Din, od tega brez gotovine 45·16%. V aprilu se je sicer število vlagateljev nadalje povečalo in sicer od 188.347 na 190.771, toda hranilne vloge same so padle za 3 milj. Din na 382·1 milj. Din. Tudi število računov je nadalje naraslo in sicer za 171 na 20.825, nasprotno pa so tudi tu vloge padle od 713·0 na 654·8 milj. Din. Tako nizkega stanja zadnji dve leti še nismo beležili. Tudi odstotek brezgotovinskega prometa je v aprilu padel na 43·84.

Pravkar objavljena bilanca Državne hipotekarne banke za ultimo marca kaže (v milj. Din, v oklepajih podatki za 29. februar) to-le stanje: Aktiva: blagajna 19·8 (18·0), Narodna banka in Poštna hranilnica 50·5 (128·3), posojila: hipotekarna 2.300·8 (2.302·9), komunalna 533·5 (534·1), vodnim zadrugam 77·1 (77·1), menično hipotekarna 51·0 (48·3), lombardna 112·0 (112·1), menice 122·9 (121·4), nepremičnine 121·0 (117·05), začasno posojilo finančnemu ministrstvu 150·2 (120·2), tekoči račun finančnega ministrstva 142·2 (140·6), aktivni tekoči računi 72·5 (47·5), efekti 99·15 (99·15), efekti rezervnih fondov 75·4 (71·9), razno 150·1 (143·6). — Pasiva: samostojni fondi 143·4 (134·65), fondi in glavnice javnih ustanov 1.381·3 (1.384·1),



hranilne vloge 693·5 (665·9), fondji 82·15 (82·15), zadolžnice in obveznice v obtoku 847·1 (851·15), posojilo v Švici iz leta 1929 21·9 (43·8), iz leta 1931 87·6 (87·6), posojilo pri Mednarodni hipotekarni banki v Bazlu 27·5 (27·5), lombard 150·0 (156·0), redni tekoči račun finančnega ministrstva 1·3 (1·3), posebni račun finančnega ministrstva 31·1 (31·1), finančno ministrstvo za predujem iz leta 1913 5·0 (5·0), sekvestrirana imovina 26·2 (26·6), vpis 7% stabilizacijskega posojila iz leta 1931 38·25 (38·25), Battignolles 71·9 (72·5), depozit finančnega ministrstva iz leta 1929 71·1 (71·1), pasivni tekoči računi 238·7 (252·7), razna pasiva 148·4 (140·9), bilančna svota 4.076·3 (4.082·2) milj. Din. Iz teh postavk opažamo zmanjšanje naložb zaradi povečanja nekaterih posojil. Inozemska tuja sredstva so padla, dočim so tuzemska narasla.

#### Padec in dvig tečajev državnih papirjev

Tečaji državnih papirjev so bili na zagrebški borzi naslednji:

	7% inv. pos.	vojna škoda	8% Bler. pos.	7% Bler. pos.
31. decembra 1931	60.— blago	230.— — 235.—	58.— blago	47·50 — 49.—
29. januarja 1932	55·50 — 57.—	225.— — 228.—	50.— — 51·50	45·75 — 46·25
29. februarja 1932	61·50 — 62·25	246.— — 247.—	53.— — 53·75	47.— — 47·25
31. marca 1932	61.— — 62·50	223.— — 225.—	56·50 — 57.—	52·50 — 53.—
29. aprila 1932	52.— — 55.—	188.— — 192.—	50.— — 52·50	45·50 — 46.—
13. maja 1932	48.— — 53.—	201.— — 205.—	50.— — 50·50	43·50 — 44·25

V medčasu so državni papirji zelo padli. Dne 9. maja so bili zabeleženi najnižji tečaji za državne papirje na zagrebški borzi. Tedaj je notirala vojna škoda 160—162. Ta dan je bil ponedeljek. Tudi v torek so bile notacije zelo nizke, v sredo pa je nastopil preokret, ker je finančno ministrstvo objavilo tečaje, po katerih sprejema državne papirje za kavcije. Ti tečaji pa so bili znatno višji kot borzni in so dovedli do dviga tečajev državnih papirjev, ki so se proti koncu tedna nekoliko ustalili. Promet je bil znaten v vojni škodi ter kot običajno v Blairovih posojilih. Vojna škoda se trguje bolj na beogradski borzi, dočim je glavno tržišče za dolarske papirje Zagreb.

Za našo zunanjo trgovino so objavljeni podatki za mesec marec. V tem mesecu je znašal naš uvoz 246·4 milj. Din, to pomeni v primeri z marcem preteklega leta padec uvoza po količini za 47·2%, po vrednosti pa celo za 54·64%. Izvoz pa je v marcu znašal 212·7 milj. Din, v primeri z marcem po teži za 33·5%, po vrednosti pa za 51·9% manj. Skupno je znašal naš uvoz v prvih treh mesecih t. l. 148·894 ton v skupni vrednosti 703·9 milj. (v istem času leta 1931 je znašal naš uvoz 243·276 ton za 1.341·8 milj.). Uvoz je torej po količini nazadoval za 38·97%, po vrednosti pa za 47·57%. Izvoz iz naše države je dosegel v prvih treh mesecih t. l. količino 532·127 ton v vrednosti 634·6 milj., v prvih treh mesecih lani pa 755·118 ton za 1.159·1 milj. Din. Nazadovanje znaša torej po količini za 30·72%, po vrednosti pa 45·24%. Od februarja na marec se je pasivnost naše zunanje trgovine povečala od 25·7 na 33·7 milj. Skupno je bila naša trgovinska bilanca v tekočem letu pasivna za 69·3 milj., lani v istem času pa za 182·8 milj. Din.

Indeks cen, ki ga objavlja Narodna banka, kaže v aprilu padec cen v primeri z marcem. Ta padec cen je pripisovati predvsem ukinitvi žitnega režima, radi česar so cene pšenice in moke padle. Nasprotno pa kaže indeks cen uvoznih predmetov naraščanje, kar je v zvezi s sedanjim položajem na deviznem trgu. Indeks je bil naslednji (v oklepajih podatki za marec 1932): rastlinski proizvodi 74·3 (76·0), živina in proizvodi 53·6 (55·0), mineralni proizvodi 70·4 (76·7), industrijski proizvodi 66·2 (68·3), skupni indeks 66·1 (67·8), uvozni proizvodi 68·2 (65·8), izvozni proizvodi 63·1 (66·7). O mednarodnih tržiščih nam daje pregled indeks prof. Irvinga Fisherja na podlagi cen iz leta 1928: v aprilu (v oklepajih podatki za marec): Unija 63·2 (64·3), Francija 75·9 (76·3), Nemčija 71·4 (72·1), Anglija 66·2 (68·8), Italija 64·8 (65·2).

Iz statistike Okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani za mesec april je razvidno izboljšanje zaposlenosti. Vprašnje je, če je to izboljšanje pripisovati samo sezijiskim vzrokom ali pa se pripravlja preokret na našem delovnem trgu in se kažejo že znaki izhoda iz gospodarske krize. Število zavarovancev OUZD je v aprilu naraslo za 1.952. Pri tem pa je še vpoštevati, da je bilo v teku teku meseca aprila izločenih iz OUZD okoli 2.000 državnih uslužbencev, katerih obveznost zavarovanja je prenehala. Seveda znaša še vedno v primeri z aprilom lanskega leta nazadovanje zavarovanih članov 15.742.

Ljubljana, 16. maja 1932.



## Stečaji in prisilne poravnave izven stečaja v aprilu 1932

Društvo industrijev in veletrgovcev v Ljubljani objavlja za čas od 1. aprila 1932 do 30. aprila 1932 sledečo statistiko (številke v oklepaju se nanašajo na isto dobo pretečenega leta):

### 1. Otvorjeni stečaji:

V Dravski banovini 8 (4), Savski 7 (5), Vrbaski — (—), Primorski 7 (2), Drinski 4 (2), Zetski 1 (2), Dunavski 13 (6), Moravski 15 (—), Vardarski 11 (6), Beograd, Zemun, Pančevo 5 (—).

### 2. Otvorjene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 24 (8), Savski 30 (10), Vrbaski 5 (—), Primorski 9 (3), Drinski 12 (4), Zetski 1 (2), Dunavski 28 (23), Moravski — (1), Vardarski 2 (3), Beograd, Zemun, Pančevo 11 (3).

### 3. Odpravljeni stečaji:

V Dravski banovini 10 (9), Savski 4 (6), Vrbaski 1 (—), Primorski 1 (3), Drinski 4 (4), Zetski — (1), Dunavski 8 (7), Moravski 3 (2), Vardarski 8 (6), Beograd, Zemun, Pančevo — (1).

### 4. Odpravljene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 18 (—), Savski 15 (2), Vrbaski 1 (—), Primorski 2 (—), Drinski 2 (1), Zetski 3 (—), Dunavski 29 (4), Moravski — (—), Vardarski 5 (—), Beograd, Zemun, Pančevo — (—).

## Naš poštni promet

Po pred kratkim objavljenih podatkih o našem poštnem, telefonskem in telegrafskem prometu so znašali v letu 1930 dohodki pošte, telegrafa in telefona na področju posameznih poštних direkcij:

na področju direkcije v Beogradu 40·8 milijonov Din, Ljubljani 65·0, Zagrebu 129·0, Novem Sadu 107·6, Skoplju 36·5 in Splitu 17·7 milijonov Din.

Skupni dohodki iz poštnega, telegrafskega in telefonskega prometa so znašali 1930 skupno 543·2 milijona Din in sicer: iz poštnega prometa 324·8, iz telegrafskega prometa 49·9 in iz telefonskega prometa 125·7 milijonov Din; razni dohodki 7·9 milijonov Din. Čisti dobiček poštnega, telegrafskega in telefonskega prometa je bil 1930 171·2 milijonov Din skupno z dobičkom poštne hranilnice, ki je znašal 35·3 milijonov

dinarjev. Največji porast dohodkov beleži telefonski promet. Dohodki telefonskega prometa so znašali namreč 97·5 v letu 1927, 102·8 v letu 1928, 109·4 milijonov v letu 1929, 1930 pa 125·7 milijonov Din.

## Potrošnja plina v Jugoslaviji

V naši državi obstoja skupno 13 plinarn, ki so proizvedle leta 1930 (za leto 1931 podatki še niso točno znani) 12 milijonov 839.450 kub. metrov plina. Od te proizvodnje je odpadlo:

na Zagreb 5.676.000 m<sup>3</sup>, Ljubljano 1.761.000, Split 993.300, Osijek 983.980, Sarajevo 880.000, Maribor 650.650, Subotico 514.193, Novi Sad 345.655, Celje 142.728 m<sup>3</sup>.

## Hranilne vloge v Dravski banovini

Regulativne hranilnice v Dravski banovini izkazujejo kljub ostri krizi v prvem četrtletju tekočega leta lep porast hranilnih vlog. Tako so znašale hranilne vloge v regulativnih hranilnicah v banovini konec 1931 1205·6 milijonov Din, konec marca 1932 pa so vloge porastle na 1237·9 milijonov Din. Vloge so porastle torej v tem tromeščju za 32·2 milijona Din, konec junija 1931 so znašale skupno 1219·8 milijonov Din, 30. septembra 1931: 1217·2 milijonov Din, — 31. decembra 1931: 1205·6 in 31. marca 1932: 1237·9 milijonov Din.

## Novo ravnateljstvo Osred. urada za zavarovanje delavcev

Minister za socialno politiko g. Ivan Pucelj je sprejel ostavko komisarja Osrednjega urada za zavarovanje delavcev v Zagrebu in imenoval novo ravnateljstvo Osrednjega urada. Iz Slovenije so imenovani v ravnateljstvo za delodajalce gg. Josip J. Kavčič, predsednik Zveze trgovskih gremijev za Slovenijo v Ljubljani, in Josip Adamič, industrijalec v Domžalah; za namestnika pa gg. Jakob Zadravec, industrijalec v Središču, in Oskar Drčar, tovarnar v Ljubljani.

Iz vrst delojemalcev so imenovani: Franc Svetek (Celje), Evgen Lovšin (Ljubljana); za namestnika pa Viktor Eržen (Maribor) in Joško Zemljič (Ljubljana).

V nadzorni odbor je bil imenovan za delodajalce g. Stane Vidmar, trgovec in tovarnar v Ljubljani.



## Mednarodni kongres srednjega stanu v Pragi

Pred kratkim se je vršil v Pragi VI. mednarodni kongres srednjega stanu, ki je imel obeležje v tem, da zahteva srednji stan svoje mesto v socialnem gibanju. Predsednik kongresa dr. B. Šuster, pokrovitelj kongresa češkoslovaški minister za trgovino dr. Matoušek in predstavniki trgovskih in drugih zbornic so iznesli na tem kongresu svoje misli o glavnih nalogah kongresa.

Predsednik dr. B. Šuster je opozarjal na to, da se med tako nazvanimi kapitalističnimi sloji in med sloji, ki jih prav tako netočno označujemo za proletarske, bori za svojo existenco srednji stan. Kaj je srednji stan, kako se razvija njegova politika in njegova organizacija za skupno pomoč, to je glavna naloga kongresa. Treba je točno opredeliti in tudi pravno definirati pojem srednjega stanu in njegovih komponentov, to je kmeta, obrtnika, trgovca, industrijalca, uradnika, svobodnih profesij in vseh ostalih.

Zanimiva je izjava češkoslovaškega ministra za trgovino dr. Matouška o potrebi skupnosti srednjega stanu tako z ozirom na današnji gospodarski in socialni preporod, na različne tendence, ki gredo ne le za izpremembo sedanje organizacije produkcije in družbe, marveč vplivajo tudi neposredno na ideje, na katerih sloni sedanji pravni red. Potrebno je, da se sestajajo predstavniki vseh slojev, ki so označeni pod skupnim imenom »srednji stan«, katerih osnovna črta so pozitivni odnošaji napram temu pravnemu redu, ki se v

svojem bistvu naslanja na zasebno svojino in svobodno konkurenco. Potrebno je, da se ti sloji sestajajo ne oziraje se na državne meje in narodnost, da teoretično in praktično osvelijo one probleme, s katerimi se danes bavi svet in ki jako intenzivno posegajo v njihove interese. Kongres ima nalogo razpravljati ne le teoretično o pojmu srednjega stanu in značaju zasebne svojine in težnjah, ki so usmerjene na njeno omejitev, marveč mora razpravljati tudi o nalogah srednjega stanu pri reševanju socialnih težkoč, o njegovih kulturnih nalogah in svojem stališču napram tehnični racionalizaciji in prepotrebni gospodarski organizaciji, ki bi mogla v zadostni meri ščititi male in srednje pridobitnike. Treba je končno rešiti tudi nekatera konkretna vprašanja, ki so v zvezi z agrarno krizo, malo trgovino, socialnim zavarovanjem srednjega stanu.

## Proizvodnja nafte

Izmed destilatov nafte postaja ob sedanjem tehničnem napredku gospodarstva najvažnejši predmet — bencin. Jako velika je uporaba bencina za pogon avtomobilov in avionov.

1. januarja 1929 so bili na svetu 31 milijonov 778.203 avtomobilov. Od teh je odpadlo na Ameriko 24.493.124, ostalih 7.285.079 pa na vse druge države. Potrošnja bencina za to število avtomobilov je znašala 2.086,5 milijona litrov, za pogon avionov pa 77,1 milijona litrov. Ob taki ogromni uporabi bencina se bodo morali končno tudi izčrpati bogati vrelci nafte.

# D R U Š T V E N E V E S T I

## Družabni večer Trgovskega društva Merkur za Slovenijo v Ljubljani

se je vršil v četrtek dne 28. aprila 1932 v restavracijskih prostorih »Zvezde« ob pol 9. uri zvečer v Ljubljani. Udeležba je bila prav lepa. Večer je vodil društveni predsednik dr. Fran Windischer. Na vrsto je prišlo predavanje »O sodobni arhitekturi«. O tem, za naše prilike jako perečem vprašanju, je spretno in zanimivo predaval odlični ljubljanski arhitekt in mestni stavbenik g. Josip Costaperaria, ki se zlasti od prevrata dalje uspešno in večje uveljavlja pri nas na stavbah in gradbah najrazličnejših vrst. Govoril je v skoro uro trajajočem govoru o John Ruskinu in krepostih dobre arhitekture, o geslih arhitekture. Prešel je nato na konstruktivizem in staro arhitekturo, razpravljal je o gradbenih snoveh in sodobni arhitekturi, govoril o industriji in sodobni arhitekturi, o zahtevah higijene in o udobnosti ter o arhitekturi in socialnem čutu. Številno zbrano občinstvo je spretnega predavatelja nagradilo z živahnim ploskanjem. Društveni predsednik je izrekel g. arhitektu najlepšo zahvalo za njegovo zanimivo predavanje in za dobro premišljena izvajanja.